

ספר

נימוקי אורח חיים

מאת גאון עוזינו שר התורה
קודש הקדשים רשכבה"ג
מוהר"ר חיים אלעזר שפירא
זי"ע אבדק"ק מונקאטש יע"א,
בעהמח"ס מנחת אלעזר, שערי
יששכר, אות חיים ושלום על ה'
מילה, דברי תורה ועוד. על
הלכות עירובין.

ירושלים שנת תשנ"ח

הלכות שבת שמה שסב

קנט

סימן קס"ח (סוף סימן ק"ז) והוא שיהא שם דבר מצוה או דוחק כיצד מותר לו בין השמשות לעלות באילן או לשוט על פני המים להביא לולב או שופר וכן מוריד מהאילן או מוציא מהכרמלית עירוב שעשה וכן אם היה טרוד ונחפו לדבר שהוא משום שבות מותר בין השמשות ומטעם זה מותר לומר בין השמשות לעכו"ם להדליק לו נר לשבת:

שמה דין ארבע רשויות בשבת

פע"ף ז איזהו רשות הרבים רחובות ושווקים הרחבים ט"ז אמה ואינם מקורים ואין להם חומה ואפילו יש להם חומה אם הם מפולשים משער לשער [ואין דלתותיו נעולות כלילה (טור)]
היי רשות הרבים [אין] ויש אומרים שכל שאין ששים רבוא עוברים בו בכל יום אינו רשות הרבים:

שם איזה מחיצה קרויה מחיצה לפ"ט

פע"ף ג [אין] מחיצה העומדת מאליה דהיינו שלא נעשית לשם מחיצה כשרה מחיצה שנעשית בשבת כשרה והני מולי שנעשית בשבת בשוגג אבל במזיד הוויא מחיצה להחמיר לחייב

נמוקי אורח חיים

כלל להיות רבים צוקעין בו, ומכל שכן ששים רבוא צודאי אין צוקעין בו, על כן לא הוי כרשות הרבים, וזה פשוט:

לפוקי יומא. ועיין בדברינו צמנחת אלעזר (מלק) ח' סימן מ"ז צה"ה שם, ובהערה צמנחתא, וצדברינו צוה צנימוקי לקמן (סימן תרכ"ג ס"ק ב):

[א] מחיצה העומדת מאליה דהיינו שלא נעשית לשם מחיצה בשירה. הנה נראה פשוט מזה, דנעיר שעושין תיקון עירובין וצמקום אחד או צמיעוט איזה מקומות נפרץ, ויש שם שורה של אילנות (גדולות וחזקות) שאין ציניהם י' אמות צין אילן לאילן דצודאי כשר, ולא הוי פירצה, דמה דפסקינן לעיל (בפע"ף ח') צאילן שענפיו נוטים וכו' שיקשור הענפים, היינו משום שלא תהי' מחיצה המתנוודת שאינה יכולה לעמוד צרות מצויי, אצל צאילנות גופא החזקים פשיטא דלא שייך זה, ולא הוי פירצה אם אין ציניהם יותר מי' אמות, וכדפסקינן לקמן (בפע"ף ט') צוה, דגם פרוץ כעומד מותר צין צשתי צין צערב וצלצד שלא יהיה צמקום אחד פרוץ יותר מעשר, אצל עד עשר אמות מותר מפני שהוא כפתת, עד כאן לשון מרן המחבר. אך צשתי צוה כי נמצא גם כשיש יער עם אילנות שורות הרבה מאוד צמקום הוה ולהלכה, ואם הוי מחיצה אז יש לעורר

[א] ויש אומרים שכל שאין ששים רבוא צוקעין בו בכל יום אינו רשות הרבים. עיין צית יוסף (סימן שמ"ה ד"ה ור"ה) דזהו דעת רש"י (בשם דף גט, ב), וכן דעת הסמ"ג (לאין ס"ה) והסמ"ק (סימן רפ"ג) והרא"ש (עירובין פ"ק סימן ט"ה) וכן כתב תוספות (שם י, ב ד"ה כאן) דמשמע קצת כן וכו'. והנה העירוני מדצרי רש"י צשצת (ו, ב) לענין כרמלית ד"ה ולא כרשות הרבים דאין דומין לדגלי מדצר דלאו להילוכא דרבים עבדי, עד כאן לשון רש"י ז"ל. והלא לפי שיטות אלו הנזכרים לעיל, וגם רש"י צענמו, דצריכין ששים רבוא צוקעין בו בכל יום, אם כן מה זה שכתב דלאו להילוכא דרבים עבדי, הלא תיפוק ליה גם אם היו עבדי להילוכא דרבים, הלא על כל פנים ששים רבוא צודאי אין צוקעין צכרמלית (שאינו מעבר ודק רבים הגלוי), וממילא אינו כרשות הרבים גם אם היו רבים צוקעין בו כנזכר. אולם יש לתרץ דצעל כרתך כונת רש"י כיון דצכרמלית אין מהדרך

הזורק מרשות הרבים לתוכה אבל לא להתיר לטלטל בתוכה והני מילי שלא היה שם מחיצה תחלה אבל היתה שם והסירה וחזרה ונעשית אפילו במזיד חזרה להתירה הראשון כגון שנים או שלשה שהקיפו במחצלאות סביבותיהם ברשות הרבים והברילו גם ביניהם במחצלאות ועירבו יחד מותרים לטלטל מזה לזה נגללו המחצלאות נאסרו חזרו ונפרסו אפילו במזיד חזרו להתירן הראשון:

נמוקי אורח חיים

דיומדין כזכר. מה שאין כן צמחינה רוצה ככולה כל העיר, כן כשהוא למחצה עומד ומחצה פרוץ מהני גם כן אפילו הוא רק שתי או ערב לבד כשאין ציניהם פירצה של י' אמות ויותר, כמצדד (בסעיף ט') להלן, וכנוכר לעיל, וזה פשוט.

אמונם צוה הדק מה שכתב כת"ה דהחילוק הוא פשוט בשלמא לענין יער עצמו אף על פי שנאמר שנתשצים האילנות כמחילות (מפני שאין שיעור פירצה ציניהם), מכל מקום לא מועילים כלום משום דהוי מוקף שלא לדירה, (וכדאיתא צעירובין דף כ"ב ע"ב) וצמימן שני"ח (פס"ד ב'). אבל המחילות היינו האילנות העומדות סמוך להעיר, אפילו דלא מהני לענין חוכה של יער דליהוי רשות היחיד, משום דאין שם ציח דירה ולא הוקפו לדירה ולא לחצר על כן לא מהני לענין היער, מה שאין כן לצני העיר דמהני, וכמו דאמרינן צורעים דמצטלו מחינה, עם כל זה כשהם נגדרים צמחינה אפילו דלא מהני המחיצה לחוק, מכל מקום לעבר שמצד היער המה מועילים שמוחר לטלטל צהעיר כזכר.

ואין להקשות דאם כן מה פריך הגמרא שם בסוכה מה קא משמע לן, הא י"ל דהא גופא קא משמע לן דאף על גב שלעמא אינו מועיל כשהוא צשורות היער מכל מקום מועיל להיות מחינה לסוכה. זה אינו, דכבר נשמע דהיכא שאינו מוקף לדירה לא מהני ממתני דעירובין, והיכא שהוקף לדירה מהני, וכמ"ש התוספות שם (סוכה כג, ב ד"ה והא איכא) ציישנן הקושיא ממתני העומדת מאליה, עיין שם. וזה צרור ונכון:

לכאורה איך נקרא לפי זה היער כרמלית, הא האילנות סמוכים צתוכו זה לזה כמעט כולם צפחות מ"י אמות, ולמה תשצין שורה הראשונה הסמוכה להעיר למחינה, ולא פירצה, והשורות צפנים היינו היער לכרמלית, ומאן פליג לך צוה צין השורות (מהראשונה להאחרות להלאה שהם גוף היער).

והנה עסקתי צוה קצת והגדתי לידיד נפשי הרב הגאון מו"ה דוד שליטעל (שליט"א) [זל"ה] דומ"צ דפה קהלה, וכתב צוה הערות חוות דעתו, וארשום קצת מה שהשצתי לו. הנה יפה העיר מש"ס סוכה (כ. ה) כן מה דפסקינן צוה (פס"ד ב') כנוכר לעיל, דאם עומדים או מקשרם שלא ינודו צרות מנוייה הוי מחינה וכן לענין סוכה, ולא חילקו כלל צין אס הוא שורה א' או צין האילנות צהרצה שורות דאז הוי היער כרמלית, משמע פשוט דגם צכהאי גוונא מועיל להיות מחינה, הגם שלעמאן לא יועילו האילנות להיות מחינה להיער.

אך מ"ש כת"ה דלריך צוה תנאי הנאמר צעירובין (טו, א) צמחילות של שתי קנים, דלריך שלא יהי צין קנה לחצירו יותר מג' טפחים. זה אינו כלל (צמחילת כבוד תורתו הרמה), דשם נאמר צפירוש דזהו רק לענין דיומדין שאינם מחינה הראוייה ואינם המשך מחינה הצריכה, והתירוהו רק לעולי רגלים לצהמתן וכשהמה צשחי לצדים, על כן צריך לומר על כל פנים שלא יהי הפסק רק ג' טפחים, וכמ"ש הרמב"ם לדינא (צמחילת שבת פ"ו, הלכה כ"ח), עיין שם דהוא רק לענין

הלכות שבת שסו

קסא

שסו דין עירוב לחצר שהרבה בני אדם דרים בו

פעיק יד מברך על מצות עירוב:

פעיק פו [א] אימתי מברך בשעה שמקבץ אותו מבני החצר או בשעה שמזכה להם ואומר בהדין עירובא יהא שרא לן לאפוקי ולעיולי מן הבתים לחצר ומן החצר לבתים ומבית לבית לכל הבתים שבחצר אם גבו העירוב ולא ברכו עליו אין הברכה מעכבת ומותרים לטלטל:

נמוקי אורה חיים

קודם הזכרה, והיינו כדברי המגן אברהם הנזכר לעיל. אך עדיין קשה כנזכר, דהא בהאריז"ל בשער הכולל ופרי עץ חיים מפורש, שהאריז"ל צריך הזכרה מקודם ואחר כך זיכה לבני החצר והעיר כנזכר, וטעמא צעי.

וב"ע"ג"ד להנדיק את הנדיק דמעיקרא, גאון עולם, משוש כל דור ודור, האריז"ל הקדוש ז"ל על פי הלכה, דהנה מ"ש המגן אברהם כנזכר לעיל דמ"ש צכצבי האריז"ל לבני החצר לאו דוקא אלא לבני העיר, שפיר כתב וצעל כרחק הוא קן, דהנה כתב שם צכצבי האריז"ל שהי' דרכו להוציא החומש או הטלית לבית הכנסת בשבת (ולא הי' מחמיר דילמא מקולקל העירוב וכו'), עיין בדברינו בזה מה שהצאתי לקמן בסיומן ש"ד ס"ק א', עיין שם), ואם כן הי' צריך צעל כרחק לזכות לכל בני העיר כדי שיוכל להוציא החומש וכיוצא לבית הכנסת שלא הי' צחצרו. והנה קיימא לן (פסחים כ ט) דכל הזכרות עובר לעשייתן גם צמנות דרבנן, והנה כשמערבין עירובי תחומין יוכל לקיים זה לצדק קודם שמניח המאכל כגון הפלפלין וכיוצא במקום עירובו תחת האילן וכיוצא, במקום שרובה, אבל בעירובי תלירות כיצד יעשה, אם יצדק קודם שיזכה לבני החצר הרי עדיין לא השתתף עם בני החצר בעירובו, ואיך יצדק על דבר שלא נכנס בה לכלל חיוצה ומצותה כלל, ואם יצדק אחרי שיזכה להם (כיון דזהו כמו שנשתתף עמהם כשמזכה להם מחלקו בעדם כאלו הם נתנו בו חלקם) אם כן כבר כאזדא ליה מצותי וגמלא מצדק אחרי עשייתו, כיון שזכה שיזכה להם לבני

[א] אימתי מברך בשעה שמקבץ אותו מבני החצר וכו'. עיין מגן אברהם (ס"ק כ) מה שהצא בשם האריז"ל (שער הכוונות עין החלפת פיו) שהיה מערב ואמר הזכרה ואחר כך הי' מזכה לבני החצר על ידי אחר, כי כן הדין אחר שיערב צעדו אז זיכה לאחרים, והמגן אברהם תמה והניח זה צ"ע, דהא צריך להשתתף עמו עם כל החצר (היינו כוננו כי מקודם צריך להשתתף עמו עם בני החצר כדי שיחטייב צברכת עירובי תלירות), ואולי קאי על עירובי תשליין, (היינו כי בערובי תשליין אין צריך להשתתף עמו עם בני החצר כלל ואף על פי כן יכול לזכות לאחרים לכל בני העיר שישכחו אחד מהם לעשות עירוב תשליין). ומה שכתב לבני החצר לאו דוקא, אלא רצה לומר לבני העיר, עד כאן לשון המגן אברהם. ועיין בשערי תשובה (סיומן ש"ד ב"ש הסימן) מה שכתב על דברי המגן אברהם אלו, דמה שכתב דקאי על עירובי תשליין אינו מחוור, וכתב בשם הזרבי יוסף צשירי זכרה (סיומן ש"ו) שצדמשק היה מקפידין לעשות עירוב בכל ערב שבת על פי הקדוש מה"ר חיים ויטאל ז"ל, והיינו שנהג כמנהג רבו האריז"ל הקדוש ז"ל.

ומב"ב מקום קשיא כקושיות המגן אברהם כנזכר לעיל. וראיתי בסידור האריז"ל של אהרונ"ר זללה"ה אשר ציין הגהותיו בגליונותיו צכתי"ק, שרשם בזה על מ"ש שם שיזכה על ידי א' גדול לכל בני העיר ונדפס זה אחר נוסח הזכרה, וגם נוסח צדין עירובא יהא שרא לנא וכו' שזה (לזכות לכל בני העיר) צריך לומר

הלכות שבת שסח שפה

שסח דין אם אחר שעירבו נתקלקל העירוב

סעיף ה' אם נתעפש פת העירוב ונפסל מלאכול הרי הוא כמו שכלה לגמרי וצריך לערב מחדש: הגה ולכן נהגו לעשות העירוב חלת מנה שאינה ממהרת להמעפש (כל ט' וי"ח יוסף סימן ש"ד) ועוד דיכולים לשמרה צימי הפסח ויכולים לשמור העירוב כל השנה (דברי ענמו) [א] וזה טוב יותר מלערב כל שבת ושבת שלא ישכחו מלערב מיהו אם רוצים לערב כל ערב שבת ולאכול העירוב כל שבת הרשות צידם ועיין לקמן סימן ש"ד:

שפה דין צדוקי ומומר בעירוב

סעיף ג' [א] ישראל מומר לעבודת אלילים [ב] או לחלל שבתות בפרהסיא אפילו אינו מחללו אלא באיסור דרבנן הרי הוא כעכו"ם ואם אינו מחלל אלא בצינעה אפילו מחללו באיסור דאורייתא הרי הוא כישראל ומבטל רשות:

נמוקי אורח חיים

הצרכה כנוכר לעיל, ומיושב הכל על נכון בעזרת השם יתברך:

[א] וזהו טוב יותר מלערב בל שבת ושבת. עיין מה שכתבנו בזה לקמן (סימן ש"ד ס"ק ב'), עיין שם:

[א] ישראל מומר וכו'. עיין מה שכתבנו לקמן (סימן ש"ד ס"ק ב') בזה:

[ב] או לחלל שבתות בפרהסיא. עיין צמי אדם (כלל ע"ה סעיף כ') דאם הוא צוש צפני גדול העיר מלחלל שבת קודש, אז לא הוי דינו בזה כמחלל שבת. וכן כתב בתורת חיים על הש"ס (בעירובין 97 סט, א). ועיין צדעת תורה (יו"ד סימן ב' ס"ק ב') וצהגהותיו לאורח חיים הנדפס בספר אורחות חיים (סימן זה). אמנם עיין בדברינו בעזרת השם יתברך במנחת אלעזר (תלך ג' סימן כ"ד) דתנאי זה כדברי התורת חיים (שצריך להיות אינו צוש צפני גדול העיר) אינו קיים להלכה למעשה כלל, וגם צכהאי גוונא דצוש כנוכר, מיקרי מחלל שבת אם מחללו בפרהסיא צפני עשרה או שידע אומנתו לחלל שבת, עיין שם באורך:

החצר מחלקו הוי כאלו כבר נתנו ומעורב בזה, והרי זיכה להם גם כן רק לשם מנחת עירוב ושז נעשה המנחה כבר. ובעל כרחך לתוך כיון שאי אפשר צענין אחר כשמזכה להם לצני החצר דקודם שזיכה להם אינו כלל נכנס בגדר מנחת עירוב כנוכר לעיל, על כן עשה רצונו הארז"ל כן לכתחלה כדי שיוכל לקיים הצרכה עובר לעשייתו גם כן על כן זיכה מקודם צעדו. ואין הפירוש צעד"ו לעצמו, דהא כשדר בעצמו צחצר אינו צריך לשום עירוב כלל, אלא ודאי צעל כרחק הפירוש צעדו לצני החצר שלו, ועל כן כשזיכה כבר להם, שז נכנס במנחת עירוב וצריך ואחר כך אחר הצרכה ה' מזכה גם לצני העיר (כדברי המגן אצרהס) ושז קיים בזה בהצרכה עובר לעשייתו, כיון דהך זיכו לצני העיר היינו העירוב עמהם זהו עשה אחר הצרכה כנוכר. והוי כעין מה שכתבו התוספות (ד"ה עלה) והרא"ש (סימן י') (פרק קמא דפסחים ו' ב'), ומוצא לעיל בשולחן ערוך אורח חיים (סימן קנ"ח סעיף י"א) צרמ"א דיצרך על נטילת ידים אחרי הנטילה קודם ניגוב, משום דגם הניגוב מן המנחה ומיקרי עובר לעשייתו, והכי נמי כשמוסיף לזכות העירוב צעד צני העיר אחרי

הלכות שבת שצא

קסג

שצא דין בטול רשות למי ששכחו לערב

סעיף א ככל משפטי ביטול למי ששכח ולא עירב בחצרו כן הוא במבוי שאם שכחה חצר אחת ולא נשתתפה מכמלת רשותה לשאר בני המבוי או הם לה אף על פי שהם רבים שבני החצר גבי מבוי חשובים כיחיד בחצר וככל משפטי ישראל בחצר עם העכו"ם כן הוא במבוי או בעיר שאין אסור למלטל במבוי או בעיר המוקפת חומה עד שיהיו שתי חצרות של בתי ישראל בעיר אבל חצר אחת לא אפילו אם הרבה בתים של ישראל פתוחים לתוכה והוא שתהא העיר מוקפת חומה לדירה וסתם עיירות הן מוקפות לדירה וסתם מבצרים אינם מוקפים לדירה וכשיש ב' חצרות של בתי ישראל בעיר צריכים לשכור מכל חצר וחצר של עכו"ם ואין מספיק במה שישכור משר העיר: הגה ויש אומרים דוקא לענין להוציא ולהכניס לרשות העכו"ם אצל לטלטל נמנו יכול לשכור מן השר שהרי דרך המצוי הוא של השר ויכול לסלק כל העכו"ם משם (ריב"ש סימן תשי"ג): במה דברים אמורים בשר שאין הבתים שלו וגם אין לו רשות להשתמש בבתי בני העיר כלל אפילו בשעת מלחמה [אן אבל במקום שכל צרכי העיר אינם נעשים אלא על פי השר או הממונה שלו [ב] ודאי ששכירות מהשר ההוא או משכירו ולקיפו מהני שהרי יש לו רשות להושיב אנשיו וכלי מלחמתו בבתי בני העיר בשעת מלחמה שלא מדעתם:

נמוקי אורה חיים

הדפוס רב ומורה מקהלת אדעסא (אדמה ואכנה לא אדעהו) הג"מ דוד שלמה סלאשטש, צחורה מזיון (בשנת תר"ם שנה חמישים חוברת ד' סימן כ"ח) הרעיש עולם בצחינת עושה חדשות בעל מלחמות, לנטל כל מצות עירובין על ידי שיס דרים צתוך העיר מפושעי ישראל הכופרים שאינם מודים בעירוב, והאריך למעניחו באורך, לבלי תכלית ואורך, ופלפל בלי טעם ורית, ועוד לא ישקוט ולא ינות, בשנה שלאחריו (מכ"ע מורה מזיון שנה ששים ח"ד סימן כ"ט) לאחזוקי דיצורי מתעקש ומרבה דברים, שחיס רעות עושה (אם נשמע לו) צ' דברים, רעים ומרים, א' כי על ידי זה נוציא לעו ח"ו על הראשונים רבותינו ואבותינו הקדושים ז"ע אשר צללם אנו חיים בגלותנו צדורות האחרונים אשר נשאו והוציאו בשבת קודש צעריהם, המה צכודס בעלמם נשאו דבר מה באמתחותיהם, (כנזכר בדברינו בזה לקמן סימן שצ"ד ס"ק א', עיין שם), ולפי דברי המצביל הנזכר לעיל לא מהני גס קנין משר העיר במקום שיס מפושעי ישראל וכופרים המחללי שבתות, וזה אינו כמ"ש שם שעל ידי זה יש שאלה גדולה (רק) צעיירות גדולות כמו עיר

[א] אבל במקום שכל צרכי העיר אינם נעשים אלא על פי השר או הממונה שלו וכו'. עיין בדברינו צסו"ת מנחת אלעזר (חלק ד' סימן י"ג) דמה שכתב צמהר"ם שיק (חאו"ח סימן קפ"ג) דאם שכרו היינו קנו הרשות משר העיר על שנים רבות, וצין הזמן מת המלך צמדינה, לריך לקנות מחדש עוד הפעם, זהו לא שייך צמדינתו שהמדינה הוא על חוק חירות, והמלך אין לו רשות לעשות צלתי ממשלת המדינה המיינסטערוס והפרלמנט, וגם זכות ראש האזרחים הוא צהעיר צכל עידן ועידן, ואין נפקא מיני' צזה צמיחת המלך או לא, וצפרט צמדינות רעפובליק צמות הפרעזידענט אין נפקא מיני' צזה, עיין שם:

[ב] ודאי ששכירות מהשר ההוא או משכירו ולקיפו מהני וכו'. והו פשוט מהני גס צמקום שדרים פושעים מחללי שבת ואינם מודים צעירוב וכיוצא דדינס כנכרי לכולם יש רשות לשר העיר או לשכירו ולקיפו להעמיד שם חיל וכו', וזה פשוט (ועיין בדברינו צמנחת אלעזר חלק ד' כמובא צס"ק הקדום). אולם תזות קשה ראיתי אשר

הלכות שבת שצא

הש"ך (יו"ד סימן ב' סק"ד) צ"ש תשובות רבינו צנלאל אשכנזי (סימן ג') דדינס כעת כמו נכרים גמורים, עיין שם ואין כאן מקומו להאריך. אבל על כל פנים ישראל מחלל שבת ואינו מודה בעירוב צודאי דינו כנכרי, ולא גרע מנכרי דלא יהיה מהני קניית רשות משר העיר או משכירו ולקטו, דאטו צצביל שהוא פושע וקל צאמונה על כן אין רשות לשר העיר למשול עליו ועל דירתו כמו על שאר האזרחים הנכרים והיהודים, וזה פשוט וברור. וכן כתב ביצועות יעקב (סימן שפ"ה ס"ק ב') צוה דכוחי שדינו כעכו"ם היינו צין לקולא צין לחומרא, ודירתו כצמה לענין עירוב, ולא פליג צוה ללל, עיין שם. וכן לענין ישראל מחלל שבת צפרהסיא דינו כנכרי, וכדפסקין צורה דעה (סימן ב'). וכן צנשמת אדם (כלל ע"ה אות ח') כתב גם כן דנראה מלשון הפוסקים פשוט דישראל מחלל שבת צפרהסיא דינו כעכו"ם לכל דבר צוה, ואינו חמור מעכו"ם דציחיד אינו אוסר, עיין שם.

ובערתה אצא על מקצת דברי הרב המו"ל הנזכר לעיל מאדעסא מה שרצה ללמוד מדברי הריצ"ש (בסימן כ"ז) שכתב צלשונו צחך התשובה כי מה שאוסר העכו"ם (שם כתב צלשון "כוחי" מפני הצקורת כנודע) אינו מן הדין, שהרי דירת העכו"ם אינה תשובה דירה ודינו צוה רק כדירת צמה רק שלא ילמדו ממעשיו וכו', ורצה המו"ל הנזכר להוכיח מזה דהיינו רק עכו"ם, אבל ישראל מומר אשר דירתו אוסרת מדינא אין לסמוך על קניית הרשות של שר העיר, עד כאן דבריו. וזה אינו כלום, והיכן מצינו שדירת ישראל מומר או מחלל שבת אוסרת מדינא וחמיר יותר מדירת העכו"ם, ואם אמרו דדירת נכרי צמהמה לענין זה, הרי גם דירת כוחי (שאינו שומר תורה צצעל פה) גם כן כדירת צמהמה, כנזכר מהישועת יעקב, וכל המעיין צפוסקים ראשונים ואחרונים יראה זה צפשיטות כי המחלל שבת צפרהסיא דינו צוה כנכרי צלי שום חילוק. ואי משום שלא ילמד ממעשיו גם צאלו שייך, אלא שגזרו צוה לכל דבר

ווארשא וכמו, כן כתב צנקודים ועקודים, צמחשנות ומעשי חדודים. וצאמת אין עיר גדולה או לפעמים קטנה שאין צה על כל פנים פושע אחד המחלל שבת צעוה"ר צדור האחרון, ונמצאו כל רצוחינו וכו' כולם חללו שבת קודש ח"ו, ישחקעו הדברים זרים, צלתי ראויים להיות נאמרים.

ב' כי נודע מה שאמרו חו"ל (שבת יד, ב) צשעה שתיקן שלמה עירובין יצחה צת קול אם חכם צני ישמח לצי גם אני, והטעם נודע יען כי הוא דבר שאי אפשר ליזהר צלתי להוציא מפתח ציתו, על כן כשתיקן זאת הוא תיקון גדול לשמירת שבת. ואם כן לפי דבריו אשר יהיו אסורים (מחמת פושעי ישראל א' הדר צעיר) נפל פיתח (דעירובא) צצירא, וצטלו פיתחא דהיתרא, שערי טהרה, גם נורת הפתח נסגרו, לאשר לא יחירו אין יוצא ואין צא להוציא מאומה. וצאשר הוא דבר שאי אפשר וצעל כרתך יעצרו ויהיו כולם מחללי שבת קודש צכל הדברים צין דאורייתא צין מדצריהם ויאלו מהדת ח"ו, (וקראו לקונטרסו שמה "תיקון שלמה" אולי על דרך סגי נהור, יען שהוא הירוס גמור לתיקון שלמה המלך ע"ה מ"ש בעירובין כנזכר).

וזה צה פשוט להלכה בעירובין (פס"ה) וצרמצ"ם (הלכות עירובין פ"ב הלע"ז) וצטור ושולתן ערוך לעיל (סימן שפ"ה, סעיף ג') דישראל המחלל שבת צפרהסיא ואינו מודה בעירוב דינו כנכרי דאינו מצטל רשות רק שצריך להשכיר ממנו, רק לענין צדוקי נחלקו הראשונים (ומה לצדוקים אינם מודים צצרי חכמים על כל פנים אינם עוצרים לחלל שבת צפרהסיא גם צמילי דרצנן, כמ"ש החוספות שם בעירובין, לפי שיראתם מחכמים צדורותם ואכמ"ל, ודעת הרמצ"ם וכן פסק המחבר לעיל (סימן שפ"ה סעיף א') לצדוקי מצטל רשות אבל אסור לערב עמו כיון דאינו מודה בעירוב. וצצדוקים צימינו צודאי יש לפסוק ולהחמיר, כמ"ש

(הכופר) שם אין כדאי לעיין ולהשיב עליהם כלל, וגם אין נפקא מיני' צין אם הם רב או מעט בתוך העיר שערצו כולה (ועם נורת הפתח) אשר כמעט לא ימלט שלא יהי' על כל פנים אחד מהם גם בהעירות קטנות כזכר לעיל ואין לנו אלא דברי חכ"ל בחקנתם, הם אמרו והם אמרו, והחליטו בשולחן ערוך כזכר לעיל (אשר באורם לך וגראה אור עד צאת המשיח צמורה צמינו) כי מהני שכירה משר העיר או משכירו ולקטנו כנהוג בכל תפולות ישראל, ופשוט דיש רשות לשר העיר ושטריו גם על הרשעים הכופרים ומחללי שבתות כזכר לעיל. ודברי הרב (המערער) מאדעסא כמו"ץ אשר חדפנו רוח פורחים באור (במתילת כבוד תורתו הרמה) בטלים מעיקרא, ויאלו דברינו בהיתרא, צעזרת הצורא ברוח טהרה, להעמיד תורת ומנהג אבותינו, זכותם יגן עלינו, צמורה צמינו בכל עניינו:

וב"ש בתשובות הגאון מהר"ם צרלין בשם עני אלמוגים (פימן ש"א ס"ק ג') להסביר טעם קניית הרשות משר העיר דמהני על פי דברי התוספות נ"ב (ס"ה א) דלמס המלך אפילו קרקע שזה אלף וזו משועבדת לדבר מועט וכבר הוא מוחזק וכו', והכי נמי לענין הצמים משר העיר, עיין שם. הן אמנם כי סברא הוא, אמנם יש לפלפל גם צה לענ"ד, כי צמינו אינו כן לגמרי, אך באמת אין לנו אלא דברי חכ"ל צה, והלכה כדברי המיקל צעירוב, מכל שכן שנפקא צשו"ע צלי חולק ומוסכם דמהני קנייה משר העיר, הם אמרו והם אמרו, וצחוס דרך נחזיק צחורת אבותינו כזכר לעיל:

וב"ש הרב המערער הנזכר צהג"ה, כי לא רב הוא מספר הערים שחיקנו צהן עירוצין לכל העיר כולה, וגם אלו שנתקנו משנים רבות צזמן שכל ישראל היו צחזקת שומרי שבת וכו' כו', עד כאן לשונו ללא אמת ונדק, כי נודע צכל עיירות הגדולות הישנות צפולין וגאליציען, וכמו

משום לא פליג, כמ"ש צישועת יעקב שם, ועל כל פנים מועיל השכירות משר העיר גם עליהם וכזכר לעיל:

ומה שהאריך הוא, וציותר תמהתי על המשיב לו הגאון המפורסם מהר"ם צרלין ז"ל אם כי (הג' המשיב, ובשם אציו הגאון הנצ"צ ז"ל) העלה מדינא להיתרא, וכדברינו. אך רצה לחלק שם (וגם השואל פלפל שם צזה) אם הפושעים צצמינו מחללי שבת צפרהסיא דדינים [כ]כוחים צמייהם קודם שגזרו עליהם חכ"ל להיות כנכרים גמורים. וזה אינו מסתבר כלל, כי לא כהכותים שהיו צמייהם - שלא רצו להאמין צדברי חכ"ל ותורה שצעל פה, וכמו כן הקראים כזכר לעיל - המה אלו הרשעים מחללי שבת צפרהסיא צמינו הוא רק (צמינו) אחד משתי אלו, א', או שהם כופרים על פי דעות נפקדות של כחי הכופרים ציצעל-קריטיקער ר"ל שמכחישים צחורת משה מן השמים ובסיבה ראשונה מאתו יחצרך שמו אשר צכל תורה שצכת צמכחישים וממילא צחורה שצעל פה. צ, או שהם צלי דעת כלל הולכים לתאות לצם לתיאצון צצביל פרנסתם לחלל שבת קודש גם צפרהסיא, ולא ידעו ולא יצנו גם כן צין איסור תורה שצכת או (לעירוב שהוא) תורה שצעל פה, וזה צרור לכל יודע ומצין צדורוחינו (דורות השמד האחרונים האלו ר"ל), ואם כן לא שייך כלל מ"ש הרמז"ם ושאר פוסקים אם הוא אינו מודה צעירוב שאינו מערבין עמו, דהכופרים צמינו לא ידעו ולא יצנו ואינם מחלקים כלל צמינו לעירוב דרבנן או איסור כרת דאורייתא, וצחשיכה יתהלכו כצפירה גמורה כזכר לעיל, או לתיאצון למלאות תאותם. וכיון דקיימא לן צטור ושולחן ערוך כזכר לעיל דגם המחלל שבת - גם לתיאצון - צפרהסיא, דינו כעכו"ם צזה לענין עירוב, אם כן אין נפקא מיניה, והרי צטל צזה כל פלפולם.

וגם כל שפתי חקירות ורעיונות הגיונים של השואל הרב מאדעסא שמתוכה עם הצעיר

הלכות שבת שצד

שצד ספק עירוב מה דינו

סעיף א [א] ספק עירוב כגון ספק אם היה קיים בין השמשות אם לאו מותר והוא שהיה לו

נמוקי אורח חיים

לזה, דהא כתב מקודם שמורו (האר"ז"ל) הי' עושה עירובי תצירות לכל בני העיר בכל ערב שבת, כנזכר לעיל בדברינו (בסימן שס"ו ובשם המגן אצרהס ז"ל שם), אם כן היה צרור לו שנעשה (על ידו) העירובי תצירות כהלכתו, אלא ודאי דהיינו לורת הפתח כנזכר, וכמ"ש אשר נעשה לבית הטבילה היינו הורת הפתח ללד זה, וזה פשוט. וכיון דהוא ספק הולאה ככרמליח דרבנן, וגם הי' מוחזק בכשרות שיש שם לורת הפתח, על כן סמך על זה גם צלי צדיקה וצרור בכל פעם.

וגם י"ד אולי הלך השמש (גם אז, כמו צמינו בקהלות הקודש), בכל ערב שבת קודש לצדוק העירובין לורת הפתח והי' להם תזקה כשרות מהסמוך ערב שבת הקודם.

וגם למאן דאמר כדברי הרמב"ם (פסק י"ד) ומוצא בשולחן ערוך (סימן שס"ה סעיף ז') דרמב"ם ושוקים הרחבים ע"ז אמה ואין לתותיהם נעולות צלילה דינס כרשות הרבים אפילו כשאין ס' רצוא צוקעין צו, [והמחבר הביא זה בסתם, ודעה אחרונה שצריך ס' רצוא להיות צוקעין כתב בשם יש אומרים, אם כן דעמו לפסוק כדעה ראשונה כנודע בכללים. אך בסימן ש"ג (סעיף י"ח) פסק כדעה האחרונה, ועיין שם במגן אצרהס (ס"ק ז'), ואין כאן מקומו להאריך]. ואולי היה כן בשוקי נפת והוי ספק דאורייתא ברשות הרבים אם נפרטו הדלתות היינו לורת הפתח, [הגם כי קשה לומר שהיה אז רמב"ם רחבים כאלו צימיהם צלפת ת"ו, כידוע צנין המחמדים צימיהם האלו בארנות הקדם ברמב"ם ר"ס מאוד, מכל מקום אולי היה כן], ועל כל פנים גדולה תזקה שהוחזק העירוב

קראקא ולצוב, אשר ישבו צה כסאות למשפט רבותינו הקדושים בעלי השו"ע וגושאלי כליו אשר מפיהם אנו חיים, ואחריהם גאוני הדור רבניהם ומוריהם עד הדור הזה, והי' צהם מעולם עירובין וטלטול צתוך העיר על ידי רשות וקניי' משר העיר כנזכר לעיל, אם כי היו צהם (אין נפקא מיניה צמספר צמעט או רצ) צחוכס מחללי שצחות וכופרים כנודע לכל, ואינו צריך להאריך צדברים פשוטים:

שוב ראיתי צשו"ת גינת וורדים הספרדי (כלל ב' סימן כ"ב) שכתב יפה כח השכירות מן הגוצר (היינו שר העיר), משום שיש צדוקים צהעיר וכו' וכשנשכיר מן הגוצר נמלא צחיהם גם הם מושכרים אלצינו צדינא דמלכותא ושוב אינס אוקרים עלינו, עד כאן לשונו צגינת וורדים, והיינו כדברינו דשכירות מן השר מהני גם צלדוקים ומינים כנזכר לעיל:

[א] ספק עירוב וכו' והוא שיהיה לו חזקת כשרות. עיין צשער הכוונות ופרי עץ חיים, וזה לשונו צשער הכוונות (ענין רחילת פניו ידו ורגליו צד"ה ענין העירוב) והנה ראיתי למורי ז"ל שצשחרית יוס שבת היה מוליק עמו הטלית והחומש מצחו לבית הכנסת, וגם היה מוליכו לבית הטבילה אשר מחוץ לעיר נפת ת"ו אותה הנודעת, ולא היה מקפיד וחושש לחקור צענין העירוב שנעשה צשיתוף כל מצואות נפת ת"ו, או אשר נעשה לבית הטבילה, אם היו נעשין כהלכתן או לאו עכל"ה. ומ"ש על העירוב, פשוט דהכוונה צעל כרתך על לורת הפתח (שזהו קורין גם כן עירוב) צמקום הדרך או פירצה עשר אמות, כי אין לומר על הלחם עירובי תצרות, זה אינו (אפילו צקא סלקא דעתך), כי למה היה לו לרבינו האר"ז"ל לחוש כלל

הלכות שבת שצד

קסו

חזקת כשרות כגון שהניחו שם ואירע בו ספק אבל אם לא היה לו חזקת כשרות כגון ספק אם הונח שם אם לאו לא:

סעיף ב וצריך שיהא העירוב בין השמשות במקום שראוי ליטלו הלכך אם נפל עליו גל ואינו יכול ליטלו בלא מרא וחצינא אסור: הגדה והעירוב אינו צריך להיות קיים רק צין השמשות (טור) ויכול לאכלו כשודאי חשיכה (הגהות אשרי ומרדכי פרק כלל מערבין) ויש לזנוע עליו בשחרית בשבת (מנהגים) ודוקא במקום שנוהגים לערב כל ערב שבת [ב] אבל עדיף טפי לערב על כל השנה צפעס אחת כללעיל סימן שס"ח (צ"ח יוסף):

נמוקי אורח חיים

יוסף צוה (סימן שס"ג סק"ב), שכתב צוה הלשון ומי שלבו נוקפו צוה (בתיקון עירובין), הדיוטות גמורה הוא או מינות נזרקה צו, עכל"ה עיין סס. והגם כי ראיתי בספר שערי רחמים דיני מנהגי הגר"א מווילנא ז"ל (הלכות שבת אות ז"ג) כי מנהגו היה שלא לישא כלל בשבת אפילו במקום שיש עירוב, אכן מנהגינו ומנהג אבותינו ורבותינו הקדושים ז"ע לדקדק לישא במקום שיש עירוב, וכדברי רבינו האריז"ל והתשב"ץ ז"ל כדי לחזק אמתיות דברי רבותינו וחכמינו ז"ל שהתקינו עירובין, ושלא להיות ח"ו (בחשש) בכלל מי שאינו מודה בעירוב, ויסודו משלמה המלך שאמרו חז"ל (שבת ד' ט) בשעה שתיקן עירובין [וכו'] יתה צת קול אם חכם בני ישמח לצי גם אני (משלי כג טו).

[ב] אבל עדיף טפי לערב על כל השנה בפעם אחת וכו'. עיין סס בשערי תשובה (ברש הסימן) מ"ש צסס האריז"ל (שער הכוונות ענין רחיצת פנים) שהיה מערב בכל ערב שבת. ועיין לעיל (סימן שס"ח סעיף ה') טעמו של הרמ"א ז"ל שכתב לערב על כל השנה כי שמא ישכחו מלערב פעם אחד כשיערבו בערב שבת בכל שזוע בפני עצמו. ובאמת כתב סס הטורי זהב (סק"ד ד') דטוב יותר לערב בכל ערב שבת ברוב פעמים שהמנהג של העירוב מתקלקל ומתעפשת מאורך הזמן ואינו ראוי לאכילה כלל והוי כלה לגמרי. ונכונים דבריו ז"ל בפשיטות ובמוחש כנראה, דהגם שכתב הרמ"א (בסימן שס"ח סס) שנהגו לעשות העירוב בחלת

כנוצר לעיל מערב שבת, גם אם נאמר שהוא ספק דאורייתא.

ואין צורך שסמך האריז"ל צוה על רוח קדשו (הצלול וצנור) שהיה מציט מסוף העולם ועד סופו, ומכל שכן להרגיש (צנפת ח"ו) בעירו אם הצורה הפתח כהלכתו עומד עודה. זה אינו, דעל רוח הקודש אין רשאים לסמוך, וצפרט להקיל ולהתיר עגונה אם אין עדים הצריכים על פי התורה, וגם אם לא היה מותר לסמוך על החזקה רק מפני שראה צרוח הקודש שהצורה הפתח כהלכתו, אז לא הי' האריז"ל נוהג להקל בפני אחרים הרואים שאין להם רוח הקודש ויסמכו ח"ו להקל במקום שאין רשאים, אלא ודאי דמן התורה מותר לסמוך על החזקה כנוצר לעיל, על כן לא רצה רבינו האריז"ל להחמיר. וכמו שמקובל בדיני צסס קדוש זקני צעל בני יששכר ז"ל (כשהיה בעירו או במקום שהוחזקו העירובין צטוב) ציציאחו לחוץ מציחו בשבת קודש לקח לתוך צגדו מפתח וכיוצא כדי שישאוהו במקום העירוב ולא יהיה בכלל מי שאינו מודה בעירוב עכד"ה. (וכיון דאין מחמירין כדברי הרמב"ם (פט"ו, ה"ו) וצושולחן ערוך סימן שס"צ סעיף י') דלורת הפתח עושין רק במקום שעומד מרובה על הפרוץ, והיינו בכל העיר, על כן אין מקום להחמיר יותר כלל). שוב ראיתי כדברי זקני צעל בני יששכר הנזכר, הוא עוד נפתח צגדולי הראשונים ז"ל התשב"ץ (ח"צ סימן ז"ו) ומוצא בצרכי

הלכות ראש חודש שצה תיט

שצה דיני ברכת עירוב

סעיף א מצוה לחזור אחר שיתופי מבואות ומברך עליו על מצות עירוב ואומר בזה השיתוף יהיה מותר לכל בני המבוי להוציא ולהכניס מחצירות למבוי ונמנהם לנמנים (ב"מ יוסף ג' ע"ג) בשבת ואין אימתי מברך עליו בשעה שמקבץ אותו מבני המבוי או בשעה שמוזכה להם: הגדה ולא גזו אותו לשם עירוב ושכתו ולא זכרו עליו הוא עירוב כי אין הצרכה מעכצת (אגור ושולחן לקט) עיין סוף סימן שס"ו:

הלכות ראש חודש

תיט [דיני בעודה בראש חודש]

סעיף א [ואין מצוה להרבות בסעודת ראש חודש:

נמוקי אורח חיים

יתקלקל צמשך זמן השנה כזכר לעיל, על כן שפיר מנהגינו מאבותינו ז"ע כי מלכד החלה שעושים מהקהל (לחלוחה צבית המדרש) בשבת שלאחר הפסח ואז יברך עלי' הרב על מצות עירוב ויעשה עירוב לכל העיר, ובכל ערב שבת ככל השנה יעשה הרב עירובי חצירות (כדברי האריז"ל) לזכות לכל בני העיר, כי שמא נתעפש ונתקלקל כבר צמשך השנה עירוב התלוי, וכזכר מהטורי זהב.

אך יעשה כל ערב שבת צלי ברכה, כי שמא לא נתעפש החלה שחולין צבית הכנסת שעשאוה לכל השנה, וזפרט בתחלת ימי הקץ סמוך לאפייתה קרוב לודאי שלא נתקלקלה עוד, על כן הנכון לעשות כזכר:

[א] אימתי מברך עליו וכו'. עיין מה שכתבנו בזה לעיל (סימן שס"ו, סק"א), עיין שם:

[א] מצוה להרבות בסעודת ראש חודש. הנה דעת ארמו"ר זללה"ה ז"ע היה לזרין להיות הסעודת ראש חודש ביום דייקא, ואין יולאין אס עשאוהו כלילה בלבד, כיון דפסקינן דאין קידוש החדש כלילה, ומטעם זה פסקינן (סימן ס"ז) להלן בשולחן ערוך (שם) דאס לא אמר יעלה

מנה שאינה ממהרת להתעפש, מכל מקום הוא כמעט אינו באפשרות שלא תתעפש בסוף השנה, או תתמלא תולעים קטנים, כאשר ראינו צעינינו שעל ידי זה הוא גם כן אינה ראויה לאחילה. ומטעם זה י"ל נהג האריז"ל לעשות עירוב בכל ערב שבת גם כשהיה צלפת ת"ו עירוב צבית הכנסת.

ובי"ש הרמ"א דיכולין לשמרה בימי הפסח ויכולים לשמור העירוב לכל השנה היינו שיעשה חלת מנה כזכר לעיל, וזהו הי' צימיהם שעשו מצות עבות בפסח והיה יכול להיות של שיעור י"ח גרוגרות לכל העיר, כמבואר בסימן שס"ח (סעיף ב'), מה שאין כן צימינו שנוהרים שלא לעשות לפסח רק מצות דקות, וממילא אי אפשר לעשותה של שיעור הנזכר לעיל רק כשהוא עבה ומחומצת, ועושים אותה אחר הפסח חלת מנה של חמץ תלפניה, ועד קודם הפסח לשנה הבאה יחזיקוה צבית הכנסת, ואז יצטוו אותה (ובשבת שבתוך הפסח יעשה הרב או אחר עירובי חצירות של מצות שיעור י"ח גרוגרות לכל העיר, כמנהגינו), וכשהוא חמץ גם כשהוא נעשית ונאפית עב וקשה כעץ, מכל מקום אי אפשר שלא